

Ivan Albreht: Sirota. — Anton Novačan: Munira.

M

ležala kakor mrlič in ni se zavedla do večera. Andrej jo je klical in klical in je čutil, kako se je prelomilo tudi njegovo življenje.

Zdravnik je zmajeval z glavo.

«Nova operacija?» je drhteče vprašal Andrej.

«Ne mučimo je,» je odvrnil zdravnik in Andrej je povetil glavo.

«Ni pomoči? A jaz hočem, hočem, da živi!» je vzkliknil, a zdravnik ga je prijel za roko in dejal:

«Veliko je pretrpela. Privoščite ji počitek.»

Andrej se je sesedel, onemoglo je strmел skozi okno v noč in noč je bila krog njega in v njem.

Potem je Tina nalahno odprla oči in je premaknila ustnice. Andrej se je sklonil čez njo in je zaslišal šepetajoče besede:

«Odpusti, Andrej.»

Oklenila se je njegove roke, Andreju se je krčilo srce in zavpil bi bil v neskončnih bolečinah, pa je le šepnil:

«Tina.»

Tina je široko odprla oči in je strmela v neznano daljavo in je dehnila:

«Odpusti, o Bog, odpusti!»

Potem je zaprla oči, grenak smehljaj se je pretegnil krog ustnic, roka je omahnila; Tine ni bilo več.

Ivan Albreht:

Sirota.

Tam v zlatem polju ptička
prepeva prelepo.

Da mogla bi jaz deklica
tako zapeti ž njol

A onkraj polja zlatega
pri križu križ molči,
pod enim oče dobri moj,
pod drugim mati spi.

Anton Novačan:

Munira.

Šeher Sarajevu.

Na nebu se je utrnila zvezda in dolga svetla črta za njo je ugasnila bliskoma. Iz Rimske ceste se je utrnila druga, v drugo stran, in Muniri je ostal v spominu svetli lok, sijoč čez nebo od vzhoda do zahoda.

Muniro so zbolele oči in mēla si jih je, da bi bolje videla. Ležala je vznak za glogovim grmom in štela zvezde. Štela jih je

*Lepa misel v obliki Dobra
5/924*

devet, nocoj deveto noč, devet jasnih zvezd, da bi se ji izpolnile želje, ko mine ta zadnja noč hrepenenja in čakanja.

Verovala je Munira zvezdam, deveterim izvoljenim deveterih noči, toda svojim željam ni vedela ne svrhe ne početka. Nad njo je bilo razpeto nebo, sladko nebo Alahovo, in zvezde so drhtele kakor v toplem dihu tihega vetra. Tlak razkošnega vzduha je legal Muniri na prsi in lotevala se je je omotica dremanja in spanja. Vstala je in sedla. Začudila se je, da je sedaj noč čisto druga, ne več tako svetla in brezmejna, nebo nad njo ne več tako blizu, kakor poprej, ko je zrla edinole vanj. Težko je bilo Muniri. Kriknila je pritajeno in se stisnila vase, točno, prepelica nočna, ki jo splaši nagli lahni šum.

Pred njo je ležalo Sarajevo, od treh strani med gorami, kakor uklenjeno od velike podkve. Strehe poslopij so tonile v mlečnem soju svetilk in le visoki vitki minareti džamij so bedeli samotni v višavi. Od mesta je vršelo nejasno mrmranje, trd žubor, podoben hropenju spečih; Muniri se je zdelo, da leze po cesti na holm velika stonoga žužel. Uprla je oči, iskaje pošast, in opazila na cesti temno postavo, prihajajočo bliže in bliže.

«To bo ciganka Hankija!» se je poveselila Munira in je zaklicala ciganko Hankijo.

S ceste se je oglasila ciganka Hankija:

«Oj, aginica moja, sladkega ti sevdaha!»

In že je sedla k Muniri, zavijajoč se v črne krpe, in smrad je šel od nje, kakor od vsakega preroka. Prijela je Muniro za roko in šepetaje vprašala:

«Spi, tvoj aga?»

«Da, spi moj stari aga,» je odgovarjala Munira, «vsula sem mu tvojih praškov med kavo. Ko je izpil, so mu zlezle skupaj oči in iskal je, kamor bi se naslonil. Pri tem je ponavljal, da je moje seme za nič in da nikoli ne bom povijala deteta. Jaz pa sem mu dejala, da je moje seme dobro, ker sem sveža in mlada, in da je njegovo za nič, ki je trhel in star. Pogumna sem bila, njegova roka me ni dosegla, tonil je v dremanje in spanje.»

Hankija je prižgala cigareto. Za hip se je pokazal njen obraz, nabran in počrnel in mrtev kakor suha zemlja.

«Da, spal bo tvoj aga do zore,» je godrnjala Hankija z nizkim moškim glasom. «Visoko je nebo in čas je, Munira, da mi poveš, kam si se zagledala.»

Munira je vzdihnila:

«Ko so lani cveteli jorgovani, sem prišla k agi na holm.»

Prekinila se je v spominu. To je bilo tedaj, ko jim je črno pismo iz tujega carstva oznanilo smrt očetovo na vojni in se je njena mati zgrudila mrtva brez besede. Strici in tete so prisodili Muniro agi in aga jo je prinesel v mraku na holm. Ležala mu je na kosmatih prsih in čutila na sebi njegove roke kakor debele vrvi. Tisto prvo noč so divje lajali agini psi in mesečina je obsevala usahle ude nagega age.

«A ti se spomni in povej, koga si izbrala,» je grgrala Hankija.

Munira je premislila. Ni jih mladeničev daleč naokrog in še mož ni, vse jih je vzela vojna. Starci so, sami krevljasti in bradati starci, in še jih bule ljubosumno zapirajo in skrbno negujejo za sebe. Kraj groba Urije Dedine pa stoji kočica in v kočici prebiva mladenič, ki ni vere Alahove, ne Srbin ogenj živi, in tudi ne pod oblastjo črnih fratrov, prepasanih z belo vrvico. Razodela je ciganki svojo misel in Hankija je odgovorila:

«Poznam ga. Prišel je iz dežel večernega solnca in v Sarajevo na službo hodi. Njegove roke so drobne in bele. On je učena glava.»

Dolgo in živo je šepetala Muniri o mladeniču od večernega solnca. Muniri so se dvigale prsi, ko je slišala besedo o sreči materinstva, o sinu, ki bo nosil ponosno ime agino, v resnici pa bo učenjak in ljubljenec Alahov, prvi na zboru mož in veljakov. Videla je v duhu oba, očeta in sina, oba lepa in srcu draga, kakor da bi ju bila poznala že davno. Vendar plašila jo je neka temna slutnja.

Vprašala je boječe:

«A moj aga?»

«Naj pije rakijo,» je odsekala Hankija. «Starost in rakija mu oslabita pogled in nikoli ne bo zvedel, da se je razcvetel cvet tvojih nedrij pod mladeničem od večernega solnca. Jaz pa si izvolim nagrado, enoletno jagnje in panj strdi iz tvojega čebelnjaka.»

Kopala je z roko po svojih prsih in položila Muniri na krilo šumeč papir.

«Na, vzemi,» je dejala, «to je za starca, da bo spal, kadar bo treba. To pa je za sevdah, da te bo ljubil mladenič od večernega solnca. Pomni, v desnici imaš prašek za spanje, v levici, pa lek za ljubezen. Delaj previdno in čuvaj skrivnost.»

Dvignila se je Hankija in lezla počasi po holmu navzdol. Od ceste je še zaklicala:

«Starca uspaváj, mladeniča zbudi!»

In je utonila pod bregom prej, nego je mogla Munira razbrati svoje misli. Stiskala je v pesteh čudovite praške in se je ogledala po zvezdah, po svojih izvoljenih. Ni jih bilo več. Ugasnile so zvezde in jutro je z zoro pojilo nebo. Rob gore na vzhodu je žarel, vstajalo je solnce. Na holmu je bilo vse svetlo, agine njive v rosi blesteče in beli njegovi dvori med lehami. Munira je zaslišala nad sabo šum velike ptice. Spomnila se je sebe in vsega, kar je v mislih prebirala. Vstala je in zletela radostna proti domu. Agini psi so ji hiteli naproti z dobrikanjem, med zidovjem na dvoru pa se je razlegal krik otrok, iz hlevov je režal glas aginih starejših žen in služkinj. Munira se je splazila k oknu in pogledala v agino spalnico. Sedel je njen aga razvaljen na preprogi in srkajoč iz čibuka gledal topo v steno. Ni še bil opravil jutranje molitve; bil je brez turbana in Munira je prvič opazila, da je plešast. Po njegovi sivi bradi in kosmatih prsih se je sprehajala črna muha kakor po enem. Munira je strahoma odvrnila pogled in je šla in storila, kakor je bila sklenila. Napolnila je cigarete s praškom za ljubezen in jih skrbno skrila pod plašč. Nato se je odtihotapila z dvora. Zunaj za zidom je slišala ago, ki je klical:

«Munira, Munira!»

Zahotelo se mu je njene ljubezni in njegov glas je moledoval, begajoč med zidovjem, kakor izgubljena ovca v planini. Munira je hitela, da ne bi slišala, ko bo besnel, da ne bi morala v njegove suhe in nasilne roke, ko bo ukazal. Tekla je na drugi holm, kjer je sameval grob Urija Dedine. Spodaj med obema holmoma se je pri studencu ustavila in pokleknila nad bistro vodo. Odgrnila je lice in se pogledala. Videla je v vodi svoj obraz, bela lica, črne oči in čelo, posuto z zlatimi kodri. «Kako sem lepa in mlada!» je pomislila. A že je udarila poredno po vodi in se začela umivati. Ko si je umivala vrat, je zadela ob gjerdan, ob težki niz biserov, katerega ji je podaril aga tisto prvo noč. Zasmilil se ji je aga. Toda že je snemala nanule, brezpetne čeveljčke in bele nogavice. Stopila je v vodo in si umivala noge visoko čez kolena. Na koži je opazila modrine od roke agine, od njegovih brezzobih ust, in se je stresla. «Ščiplje kakor rak!» je zaklicala in nič več se ji ni smilil aga. Še enkrat je premislila svojo osnovo in nastopila pot po strmini, odločna in usodi vdana, kakor da gre na drugi svet. Gori na holmu se je skrila za visok kamen in se pripravila na prežo. Kdo bo prvi živi, ki ga bo ugledala?

Toliko da je pomislila, glej, približal se je h grobu Urija Dedine njen stari stric Meho, vakufski sluga in čuvar svetnikov. Grob

Urija Dedine je starodavna lesena stavba s čudno kapasto streho. Notri so stene popisane s strašnimi reki o smrti, na sredi svetišča pa se nahaja črno pregrnjen grob Urija Dedine. Meho je odpiral vrata in hotel vstopiti, toda premislil si je in leno sedel na kamen. Prekrižal je noge in si zavijal cigareto.

In tedaj je zaslišala Munira zvonki glas in vsa zadrhtela.

«Dobro jutro!»

K Mehu je pristopil mladenič in mu položil roko na rame. Prišel je izza svetišča, gologlav in kodrolas, nasmejan in živ, lep in srcu drag, kakor ga je opisala ciganka Hankija.

«Kakova je cerkev, čigav svetnik?» je vprašal mladenič starega čuvaja.

Meho je pogledal kvišku in malomarno odvrnil:

«Ni ne cerkev, ne džamija. Je le grob Urija Dedine.»

«A kdo je bil Urija Dedina?»

«Sveteč in ugodnik božji,» je odgovarjal Meho in se počasi dvignil.

«Vaš? Turški?» je vprašal mladenič.

Stari Meho se je popraskal pod fesom in zategnil na dolgo:

«A, Bog bi to vedel. Zdaj je naš. Pravijo pa, da je bil Urija Dedina tiste vere, ki je danes ni več. Zdaj je naš, mi ga častimo!»

«Pa zakaj ga častite?»

«Častimo ga. Navada je taka. Da ni svetnik, ne bi ga častili.»

In Meho je pljunil pred tujca in stopil samozavestno v svetišče Urija Dedine.

Tudi mladenič se je okrenil. Zdaj ga je Munira poklicala v svojem srcu in ga pozdravila z Alahom, kakor se je naučila od ciganke Hankije. In ko je prišel mimo kamna, je iztegnila roko in mu pobliskala s črnimi očmi. Vzel je ponujeno cigareto in začuden obstal. Munira je dvignila krinko z obraza in se mu pokazala. Gledala sta se iz oči v oči in v obeh je planila ljubezen, tista nagla in mogočna, ki je v življenju edina, kakor ima dan eno samo jutranjo zarjo. Munira se je nasmehnila. Na njenem belem vratu so zadrhteli od vzdihov sevdaha biseri gjerdana. Zašepetala je strastno:

«Molči in pridi jutri zopet!»

Spustila je krinko in divje zletela po holmu. Zavila je med grmovje in ko je mislila, da je ne more nihče videti, je počenila in gledala skrita za mladeničem. Šel je spodaj po beli cesti in okrog glave se mu je vila meglica sivega dima.

«Še osemkrat, da bo devetkrat, da bo devetkrat po mojih zvezdah, da me bo ljubil mladenič moj!» si je dejala Munira.

Odslej ga je pričakovala vsako jutro za grobom Urija Dedine in jemal je mladenič od nje začarane cigarete. Deveti dan pa je Munira proti večeru okopala starega ago in ga uspavala, ko se je storila noč. Tedaj je mazilila svoje lase, se oblekla v svileno tančico in skrila pod plašč ostro bodalce. Ko se je odpravila na pot, je zahvalila Alaha, da ji je naklonil temno noč.

Doli pri studencu je čakala na njo ciganka Hankija:

«Si pripravljena, Munira?»

«Mazilila sem si lase in se oblekla v tenčico!»

«Si prepasana trdno čez pas?»

«Prepasala sem se in sem v stroku tanka čebela.»

«Alah s teboj, Munira!»

In Hankija je v mraku segla po njej in jo otipala vso od nog do glave.

«Poslušaj me,» je dejala ciganka Muniri, «ne jenjaj poprej, dokler ti ne izpolni vseh želja, kakor hočejo tvoje zvezde. A ko se izpolni ljubezen vajina, kaj boš storila z mladeničem od večernega solnca, Munira?»

Munira je molčala.

«Si videla pajka, Munira, in njegovo samico?» je nadaljevala Hankija. «Kadar se zgodi, ubije samica pajka. Stori kakor pajkulja, Munira!»

«Alah s teboj, Hankija!» je odgovorila Munira pokorno in odšla. V temi je videla svetlo okno na holmu in je vedela, da je za tistim oknom mladenič od večernega solnca. Bila je vsa mirna in hladna, ko je potrkala. Mimo okna je šinila temna senca in svetloba v koči je ugasnila. Zaškripala so vežna vrata in dvoje mehkih vročih rok je seglo po Muniri:

«Moja?» je dihnilo vanjo:

«Moj!» je bil njen šepet.

In dolga temna noč je devetkrat izpolnila devet Munirinih želja, kakor so hotele zvezde, devet njenih zvezd deveterih noči nezasnega hrepenenja in čakanja. A preden je zasvitalo, sta dobri Meho in Hankija položila v grob Urija Dedine mrtvega pajka, ki ga je zabodla mlada pajkulja, potem ko se je zgodilo. Hankija je prejela nagrado, enoletno jagnje in panj strdi, stari Meho pa čuva naprej grob Urija Dedine, svetnika in ugodnika božjega.

Cvet se je razcvetel na prsih Munire. Cvet njenih nedrij bo dozorel in postal ljubljenec Alahov, prvi na zboru mož in veljakov.

Alah bodi z njim in z nami vsemi!